

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1982-1983

2 JUNI 1983

WETSVOORSTEL

tot invoering van de dienstverlening
als alternatief voor de vrijheidsstraf

(Ingediend door de heren Vervaeke en R. Declercq)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Er is de laatste jaren nogal wat geschreven over een mogelijk alternatief voor vrijheidsstraf: dienstverlening of werken in plaats van zitten.

De discussie wordt niet alleen gevoerd in kringen van sociale begeleiding maar ook in gerechtelijke kringen.

Aan de grondslag ervan ligt het gegeven dat een vrijheidsstraf in de praktijk aanzienlijk méér afneemt van mensen dan tijdelijk hun vrijheid. Sociale relaties, ontplooiingsmogelijkheden, maatschappelijke kansen raken vaak sterk ontregeld of zelfs geblokkeerd. De terugkeer in de samenleving is voor velen het begin van een lijdensweg, die bovendien nogal eens tot het opnieuw plegen van delicten leidt. In allerlei gevallen, waarin volgens de huidige strafrechtspraktijk thans vrijheidsstraf geboden is, zal daarom een strafrechtelijke afdoening die de geschetste nadelen niet, of veel minder heeft, de voorkeur verdienen. Dienstverlening is onzes inziens zo'n alternatief.

Dienstverlening houdt « het verrichten gedurende een bepaalde duur en in een bepaald verband van werkzaamheden » in. Deze werkzaamheden moeten:

1. als zinvolle maatschappelijke dienstverlening kunnen worden beleefd;
2. plaatsvinden in een open maatschappelijke context, samen met anderen die deze werkzaamheden vrijwillig of in een ander dienstverband verrichten;
3. zodanig gestructureerd zijn dat de delinquent ze in zijn vrije tijd kan verrichten en niet uit zijn normale maatschappelijke omgeving wordt weggehaald.

Chambre des Représentants

SESSION 1982-1983

2 JUIN 1983

PROPOSITION DE LOI

instaurant la prestation de services
en remplacement de la peine privative de liberté

(Déposée par MM. Vervaeke et R. Declercq)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Ces dernières années, l'éventualité d'une formule de remplacement de la peine privative de liberté a fait couler beaucoup d'encre; il s'agirait d'accomplir des services ou d'effectuer des travaux au lieu de purger la peine.

La question ne préoccupe pas seulement le secteur de l'encadrement social mais est également débattue dans les milieux judiciaires.

Elle trouve son origine dans le fait qu'en réalité, la peine privative de liberté implique beaucoup plus pour les intéressés que la perte temporaire de leur liberté. Elle perturbe souvent fortement et peut même compromettre les relations sociales et les possibilités d'épanouissement personnel et social. La réintégration dans la société marque pour beaucoup le commencement d'un calvaire qui peut en outre aboutir à la récurrence. Dans divers cas, où la pratique judiciaire impose actuellement la peine privative de liberté, il sera dès lors préférable d'infliger une peine ne présentant pas ces inconvénients ou les limitant considérablement. La prestation de services nous paraît offrir une telle alternative.

La prestation de services consiste à « réaliser des activités pendant un certain temps et dans un contexte déterminé ». Ces activités doivent:

1. pouvoir être vécues comme un service socialement utile;
2. s'effectuer dans un contexte social ouvert, en collaboration avec d'autres personnes qui s'y livrent volontairement ou à un autre titre;
3. être structurées de telle manière que le délinquant puisse s'y consacrer pendant ses loisirs et ne soit pas soustrait à son environnement social normal.

Door maatschappelijk nuttige werkzaamheden te verrichten kan de pleger van een delict als het ware zijn schuld tegenover de maatschappij op een zinvolle manier vereffenen zonder, zoals bij een vrijheidsstraf wel het geval zou zijn, te worden weggerukt uit zijn gezin, zijn dagelijks werk, zijn sociaal milieu.

De mensen die ervoor in aanmerking komen zijn dus mensen die een delict hebben gepleegd waarvoor zij, bij de gebruikelijke strafrechtelijke afhandeling, tot een vrijheidsstraf zouden worden veroordeeld. Daarbij geldt een beperking: wie een straf van meer dan een half jaar te verwachten heeft, komt niet voor dienstverlening in aanmerking. De ernst van het gepleegde delict speelt op die manier dus een rol. Verdere dwingende beperkingen zijn er niet, al kunnen er zich praktische omstandigheden voordoen die in individuele gevallen deelname bemoeilijken of geheel in de weg staan.

Het voorstel om in een bepaald geval voor dienstverlening als alternatief voor de te verwachten vrijheidsstraf te kiezen, wordt gedaan door de delinquent zelf. Daaraan zal doorgaans wel overleg vooraf gegaan zijn met de advocaat die veelal een actieve rol kan spelen bij het vinden van een geschikt werkproject en de nadere regeling van de dienstverlening. Gemaakte afspraken worden in een overeenkomst vastgelegd.

Het voorstel tot dienstverlening kan worden gedaan op verschillende momenten van een strafrechtelijke procedure. Het kan, voordat van feitelijke vervolging sprake is, gedaan worden aan de procureur des Konings. Deze kan op vier wijzen handelen:

1. het voorstel accepteren en van vervolging afzien (onvoorwaardelijk seponeren);
2. met de beslissing over al dan niet vervolgen wachten tot het dienstverleningsproject geheel of gedeeltelijk is afgelopen (uitstel van de beslissing);
3. één of meer voorwaarden verbinden aan de acceptatie van het voorstel tot dienstverlening (voorwaardelijk seponeren);
4. het voorstel afwijzen.

Het voorstel tot dienstverlening kan ook op de terechtzitting aan de rechter voorgelegd worden. De rechter kan dan met het uitspreken van zijn vonnis wachten tot het dienstverleningsproject is uitgevoerd (uitstel van beslissing). Bij een goed verlopen dienstverleningsproject kan in het vonnis een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dan achterwege blijven. Ook de rechter kan een dienstverleningsvoorstel echter afwijzen.

De aard van de dienstverleningsprojecten kan velerlei zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan onderhoudswerkzaamheden aan scholen en andere gebouwen met een maatschappelijke functie, restauratie- en renovatieplanning, landschapsonderhoud, plantsoenwerkzaamheden en dergelijke. Het slagen is mede afhankelijk van medewerking uit de samenleving. In het bijzonder bij het vinden en ondersteunen van projecten is actieve betrokkenheid noodzakelijk van organisaties, overheidsinstellingen, gemeentebesturen en andere.

De dienstverlening wordt zonder betaling verricht. Eventuele reiskosten moeten ook door de dienstverlener zelf worden gedragen. Maar de dienstverlening mag in geen geval werkgelegenheid ontnemen aan iemand die daar voor zijn inkomsten van afhankelijk is. Elk dienstverleningsproject heeft dus het karakter van vrijwilligerswerk, waarbij geen sprake mag zijn van arbeidsconcurrentie.

En accomplantissant des activités socialement utiles, l'auteur d'un délit peut en quelque sorte s'acquitter de sa dette vis-à-vis de la société d'une façon judicieuse sans, comme cela serait le cas pour une peine privative de liberté, se voir écarté de sa famille, de son travail quotidien ou de son milieu social.

Les personnes visées par la mesure sont donc des délinquants qui, selon la procédure pénale usuelle, seraient condamnés à une peine privative de liberté. Une restriction est cependant prévue: la prestation de services ne concerne pas les prévenus passibles d'une peine supérieure à six mois. Il est donc tenu compte de la gravité du délit commis. Nous ne prévoyons aucune autre restriction bien que nous concevions que l'application du système proposé puisse s'avérer difficile, voire impossible dans certains cas.

Le délinquant peut demander que la peine privative de liberté dont il est passible soit remplacée par la prestation de services. Il présentera généralement cette demande après avoir consulté son avocat qui pourra jouer un rôle actif dans la recherche d'un projet d'activité adéquat et dans la mise au point de la prestation de services. Les dispositions convenues seront consignées dans un contrat.

La demande relative à la prestation de services peut être présentée à divers stades de la procédure pénale. Elle peut être adressée au procureur du Roi, préalablement aux poursuites proprement dites. Celui-ci peut agir de quatre manières:

1. accepter la demande et renoncer à poursuivre (classer sans suite, inconditionnellement);
2. surseoir à la décision de poursuivre ou non jusqu'à la réalisation complète ou partielle du projet de prestation de services (report de la décision);
3. subordonner à une ou plusieurs conditions l'acceptation de la demande de prestation de services (classer sans suite, sous condition);
4. rejeter la demande.

La demande relative à la prestation de services peut encore être soumise au juge à l'audience. Le juge peut alors suspendre le prononcé jusqu'à la réalisation du projet de prestation de services (report de la décision). Lorsqu'un projet de prestation de services est mené à bonne fin, le juge pourra renoncer à infliger une peine inconditionnelle, privative de liberté. Le juge peut toutefois rejeter la demande de prestation de services.

Les projets de prestation de services peuvent se rapporter à divers travaux, par exemple, l'entretien de bâtiments scolaires ou autres ayant une fonction sociale, à des plans de restauration et de rénovation, à la sauvegarde des sites, à des travaux relatifs aux coins de verdure, etc. La réussite de ces projets dépend également de la collaboration de la société. Il faut y associer activement les organisations, les organismes publics et les administrations communales et autres, tout particulièrement au stade de la recherche et du soutien des projets.

Les services sont exécutés gratuitement. Les frais de déplacement éventuels sont à charge du prestataire des services. Ces prestations ne peuvent en aucun cas compromettre l'emploi des personnes qui en tirent leurs revenus. Tout projet de prestation de services a donc le caractère d'un travail bénévole et ne peut donner lieu à aucune concurrence dans ce domaine.

De dienstverlener doet zijn werk ten behoeve van, tussen of met anderen, zonder dat deze anderen op de hoogte worden gesteld van de justitiële achtergrond van diens aanwezigheid. Bij het dienstverleningsproject hoeven slechts de verantwoordelijke contactpersonen daar kennis van te dragen.

Een dienstverleningsproject heeft een duur die in de context van de strafrechtelijke behandeling wordt vastgesteld. Daarbij geldt een minimum- en een maximumduur: minstens 30 en hoogstens 150 uren.

Om zinvol te zijn voor zowel de dienstverlener als de samenleving wordt het noodzakelijk geacht dat een project niet minder dan 30 uren werk omvat. Omdat de uitvoering over het algemeen gespreid in de tijd plaatsvindt, zal het project gedurende een periode van weken of maanden verplichtingen voor de dienstverlener inhouden.

Een project zal echter de dienstverlener niet langer dan een half jaar mogen binden. Omdat de dienstverlening bovendien in de vrije tijd, dus naast een dagtaak elders, verricht moet kunnen worden, zal een project ten hoogste 150 uren mogen duren.

D. VERVAET
R. DECLERCQ

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Voor de toepassing van deze wet wordt onder dienstverlening verstaan, een alternatieve strafrechtelijke sanctie die de delinquent in de mogelijkheid stelt, in plaats van een vrijheidsstraf te ondergaan, in zijn vrije tijd en gedurende een beperkte periode in een open maatschappelijke context arbeid te verrichten, zodanig dat hij niet aan zijn gewone omgeving wordt onttrokken.

Art. 2

De dienstverlening kan aan de delinquent worden toegestaan als hij zelf, eventueel in overleg met zijn raadsman of met de in artikel 8 van deze wet bedoelde dienstverleningscommissie, een aanbod tot dienstverlening doet dat kan aanvaard worden door de procureur des Konings in de loop van het onderzoek, door de raadkamer of door de rechtbank tijdens de terechtzitting, volgens de in de artikelen 4 en 5 van deze wet bepaalde modaliteiten.

Art. 3

Met het oog op de eventuele toepassing van de dienstverlening kunnen het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter, de onderzoeksgerechten en vonnisgerechten — met uitzondering van het hof van assisen — op verzoek van de delinquent of met zijn instemming door een dienstverleningsassistent een maatschappelijke enquête over zijn gedragingen en zijn milieu doen instellen.

Le prestataire des services effectue son travail pour, parmi ou avec d'autres personnes sans que celles-ci soient mises au courant des antécédents judiciaires justifiant sa présence. Seuls les responsables chargés des contacts requis pour l'exécution du projet doivent en être informés.

La durée du projet de prestation de services est fixée dans le cadre de la procédure pénale et se situe entre 30 heures minimum et 150 heures maximum.

L'efficacité d'un projet, tant pour le prestataire des services que pour la société, paraît imposer une durée minimum de 30 heures de travail. Comme son exécution sera généralement étalée dans le temps, le projet astreindra le prestataire des services à des obligations pendant plusieurs semaines ou plusieurs mois.

Un projet ne pourra néanmoins pas lier l'intéressé pour plus de six mois. De plus, étant donné que les services doivent être accomplis pendant les loisirs, c'est-à-dire en plus d'un autre travail quotidien, un projet ne pourra impliquer plus de 150 heures de travail.

PROPOSITION DE LOI

Article 1

Pour l'application de la présente loi, il faut entendre par prestation de services une sanction pénale alternative permettant au délinquant d'accomplir, en remplacement d'une peine privative de liberté, un travail pendant ses loisirs, durant une période limitée et dans un contexte social ouvert, de façon à ne pas être soustrait à son entourage habituel.

Art. 2

La prestation de services peut être accordée au délinquant s'il présente lui-même, avec l'assistance éventuelle de son conseil ou de la commission des prestations de services visée à l'article 8 de la présente loi, une offre de prestation de services qui peut être acceptée par le procureur du Roi au cours de l'instruction, par la chambre du conseil ou le tribunal pendant l'audience, selon les modalités fixées aux articles 4 et 5 de la présente loi.

Art. 3

En vue de l'application éventuelle du système de la prestation de services, le ministère public, le juge d'instruction, les juridictions d'instruction et de jugement (à l'exception de la Cour d'assises) peuvent, à la requête du délinquant ou avec son consentement, ordonner une enquête sociale sur son comportement et son milieu, à effectuer par un assistant en matière de prestation de services.

Art. 4

De dienstverlening kan op verzoek van de delinquent door de raadkamer of een vonnisgerecht — met uitzondering van het hof van assisen — worden toegestaan op voorwaarde dat verzoeker niet eerder veroordeeld werd tot een criminele straf of tot een onvoorwaardelijke hoofdgevangenisstraf van meer dan zes maanden, voor zover het feit niet zou bestraft worden met een hoofdstraf van meer dan negen maanden gevangenisstraf of een zwaardere straf en hij de ten laste gelegde feiten heeft bekend.

Art. 5

Daarenboven kan het vonnisgerecht, dat één of meer gevangenisstraffen van niet meer dan zes maand samen uitspreekt, de tenuitvoerlegging van deze hoofdstraffen of vervangende straffen of een gedeelte ervan door dienstverlening vervangen als voorwaarde tot uitstel, op verzoek van de delinquent die een dienstverleningsaanbod doet dat kan aanvaard worden.

Art. 6

Zowel de aanvaarding als de afwijzing van het aanbod tot dienstverlening wordt met redenen omkleed.

De beslissing waarbij de dienstverlening wordt toegestaan, stelt de duur en de modaliteiten ervan vast.

Art. 7

De duur van de dienstverlening mag niet minder dan 30 en niet meer dan 150 uren bedragen. Zij wordt door de dienstverlener zonder betaling van welke kosten ook verricht.

Elk dienstverleningsproject heeft het karakter van vrijwilligerswerk en mag geen arbeidsconcurrentie vormen of werkgelegenheid ontnemen aan iemand die daar voor zijn inkomsten van afhankelijk is.

De dienstverlenende delinquent verricht zijn arbeid ten behoeve van, tussen of met andere personen, zonder dat dezen — met uitzondering van de verantwoordelijke voor het dienstverleningsproject — in kennis worden gesteld van de reden van dienst aanwezigheid.

Art. 8

De dienstverlenende delinquent wordt begeleid door een of meer dienstverleningsassistenten wier statuut door de Koning wordt vastgesteld.

Op de tenuitvoerlegging van de dienstverlening wordt toegezien door de dienstverleningscommissie aan welke de assistenten verslag uitbrengen.

Bij iedere rechtbank van eerste aanleg wordt binnen de probatiecommissie een dienstverleningscommissie ingesteld.

Art. 9

De Minister van Justitie is ertoe gehouden voor de duur van de dienstverlening ten behoeve van de dienstverlenende delinquent een verzekering tegen ongevallen aan te gaan.

5 april 1983.

D. VERVAET
R. DECLERCQ
F. GEYSELINGS
J. CAUDRON
F. BAERT

Art. 4

La prestation de services peut, à la requête du délinquant, être accordée par la chambre du conseil ou une juridiction de jugement (à l'exception de la cour d'assises) à condition que le requérant n'ait pas été condamné antérieurement à une peine criminelle ou à une peine principale d'emprisonnement sans sursis de plus de six mois, pour autant que le fait ne soit pas puni d'une peine principale de plus de neuf mois d'emprisonnement ou d'une peine plus sévère et qu'il ait reconnu les faits mis à sa charge.

Art. 5

En outre, la juridiction de jugement prononçant une peine ou plusieurs peines d'emprisonnement ne totalisant pas plus de six mois peut remplacer l'exécution de ces peines principales ou de substitution, ou une partie de celles-ci, par une prestation de services comme condition de sursis, à la demande du délinquant qui introduit une offre de prestation de services susceptible d'être acceptée.

Art. 6

L'acceptation ou le rejet de l'offre de prestation de services doivent être motivés.

La décision accordant la prestation de services doit en fixer la durée et les modalités.

Art. 7

La durée de la prestation de services ne peut être inférieure à 30 heures, ni excéder 150 heures. Les prestations sont effectuées sans compensation d'aucun frais.

Tout projet de prestation de services a le caractère d'une activité bénévole et ne peut donner lieu à une concurrence, ni compromettre l'emploi de quiconque tire ses revenus de la profession à laquelle elle se rapporte.

Le délinquant, prestataire de services, effectue son travail pour, parmi et avec d'autres personnes sans que celles-ci (à l'exception du responsable du projet de prestation de services) soient mises au courant des raisons de sa présence.

Art. 8

Le délinquant, prestataire de services, est encadré par un ou plusieurs assistants en matière de prestation de services dont le statut est déterminé par le Roi.

La prestation de services s'effectue sous la surveillance de la commission des prestations de services à laquelle les assistants feront rapport.

Une commission des prestations de services est créée au sein de la commission de probation de chaque tribunal de première instance.

Art. 9

Le Ministre de la Justice est tenu de contracter une assurance contre les accidents en faveur du délinquant, prestataire de services, pendant la durée de sa prestation.

5 avril 1983.